

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра економічної та соціальної географії

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Проректор з науково-педагогічної
і навчальної роботи та рекрутації
проф. Гаврилюк С.В. _____
«_____» _____ 2015 р.

ПОЛІТИЧНА ГЕОГРАФІЯ

ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни

підготовки _____ **бакалавра** _____

галузі знань _____ **0401 Природничі науки** _____

напряму підготовки _____ **6.040104 Географія** _____

Програма навчальної дисципліни „Політична географія” для студентів за напрямом підготовки „Географія”, галузі знань „Природничі науки”.

”07” вересня 2015 р. – 8 с.

Розробники: к. геогр. н., ст. викл. кафедри економічної та соціальної географії Голуб Г.С.

Рецензент: к. геогр. н., доц. кафедри економічної та соціальної географії Слащук А. М.

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри економічної та соціальної географії

протокол № 1 від 07 вересня 2015 р.

Завідувач кафедри: _____ (Барський Ю.М.) _____

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією географічного факультету

протокол № 1 від 09 вересня 2015 р.

Голова науково-методичної комісії факультету _____ (Поручинський В. І.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою університету

протокол № ____ від _____ 2015 р.

Вступ

Програма навчальної дисципліни “Політична географія”, складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки спеціаліста галузі знань 0401 – Природничі науки, напряму підготовки 6.040104 – Географія.

Предметом навчальної дисципліни є вивчення просторової організації політичного життя суспільства і територіальне співвідношення політичних сил на різних ієрархічних рівнях. Для поглиблення знань про закономірності й спрямованість світових і національних політичних процесів досить важливим є геополітичні концепції.

Міждисциплінарні зв’язки: Курс “Політична географія” є загальною та невід’ємною складовою у підготовці бакалаврів географії. Сучасна політична географія формується на стику ряду наук – політології, геополітики, науки про міжнародні відносини, суспільної географії, соціології та ін.

Програма навчальної дисципліни складається з таких **змістових модулів:**

I. Теоретичні основи політичної географії. Геопросторова політична організація світу.

II. Державні політичні системи. Політична географія України.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання дисципліни “Політична географія” є розкриття особливостей сучасної політичної картини світу, формування у студентів знання про основи геополітики як практичного інструменту розв’язання регіональних проблем у світі та в Україні.

1.2. Основними завданнями дисципліни “Політична географія” є:

– ознайомити студентів з науковими основами політичної географії та геополітики;

– розглянути історичні етапи формування політичної географії;

– розкрити сутність територіально-політичної організації суспільства та територіально-політичних систем різних ієрархічних рівнів;

– вивчити сучасну політичну карту світу;

– вивчити основні школи, течії і парадигми політичної географії;

1.3. Згідно з вимогами освітньо-кваліфікаційної програми студенти повинні:

знати:

- об’єктно-предметне поле політичної географії;

- сутність територіально-політичної організації суспільства;

- історичні етапи формування політичної географії;

- особливості сучасної політичної карти світу;

- парадигми і концепції геополітики;

- особливості геополітичної ситуації в окремих регіонах світу;

- політико-географічне та геополітичне положення України.

вміти:

- розкривати суть основних концепцій політичної географії;
- аналізувати територіально-політичні системи різних ієрархічних рівнів;
- аналізувати сучасну політичну карту світу;
- давати характеристику політико-географічного та геополітичного положення регіонів і держав світу;
- використовувати закони геополітики для пояснення сучасних регіональних процесів;
- давати оцінку ролі України у світовому політичному просторі.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 72 години / 2 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль I. Теоретичні основи політичної географії. Геопросторова політична організація світу.

Тема 1. Політична географія як наукова дисципліна. Геополітика

Поняття про політичну географію. Різні підходи до визначення. Ієрархічні рівні політичної організації суспільства. Об'єкт політичної географії. Територіально-політичні системи. Політична сфера суспільного життя. Територіальна організація політичного життя суспільства. Предмет політичної географії: різні підходи до виділення. Рівні дослідження. Основні методи сучасної політичної географії. Структура політичної географії: основні блоки та дисципліни. Зв'язки політичної географії з іншими науками. Актуальні проблеми та завдання сучасної політичної географії. Поняття про геополітику: різні підходи до визначення. Складові геополітики. Основні підходи до виявлення співвідношення між політичною географією та геополітикою.

Тема 2. Розвиток політико-географічних ідей

Періодизація розвитку політичної географії: основні підходи. Формування політико-географічних ідей за часів античності. Зародження географічного детермінізму. Географічний детермінізм у працях античних вчених. Зародки політико-географічних ідей у середньовічній науці. Вчення Ібн Хальдуна. Зародження політичної географії як науки. Політико-географічні погляди Ф. Ратцеля; органістична теорія держави; закони Ф. Ратцеля. Виникнення геополітики; сутність ідей Р. Челлена. Провідні політико-географічні та геополітичні концепції кінця XIX — першої половини XX ст. Концепція “морської сили” А. Мехена. “Географічна вісь історії” Х. Маккіндера; “Хартленд”; зміни в моделі світу Х. Маккіндера в 40-х рр. XX ст. Французька школа “географії людини”. Концепція “Рімленду” Н.

Спикмена. Ідеї К. Хаусхофера і нацистська зовнішня політика. Геополітична доктрина атлантизму. Атлантизм у післявоєнному світі. Неоатлантизм у теоретичних працях і зовнішній політиці США. “Нова” політична географія. Концепція територіальності. Концепція місця, контекстуальний підхід. Постмодернізм у політичній географії. “Критична” геополітика. Мультикультуралізм. Прикладна геополітика. Геоекономіка. Концепція “зіткнення цивілізацій” С. Хантінгтона; полеміка

Тема 3. Геопросторова політична організація світу

Територіальна організація політичної сфери політичного життя. Геополітичні регіони світу. Держави як основні політико-географічні системи світу. Внутрішньодержавна політико-географічна структура. Біполярна геополітична модель світу після Другої світової війни. Розпад соціалістичної системи і трансформації світової геополітичної системи. Багатополярна модель сучасного світу. Процеси глобалізації і динаміка розвитку багатополярного світу. Типи територій у світі за правовим режимом. Географія територій з особливим правовим режимом. Поняття про політичну карту світу. Етапи формування політичної карти світу. Сучасний стан політичної карти світу. Суверенні держави. Самопроголошені держави. Залежні території, їх типи та поширення у світі. Можливі зміни сучасної політичної карти світу. Міжнародні організації. Типи міжнародних організацій та їх поширення у світі. Роль міжнародних організацій у політичній геопросторовій організації людства.

Тема 4. Політична географія Світового океану. Антарктика

Світовий океан. Політична географія Світового океану, основні напрями її досліджень. Державні території у Світовому океані. “Внутрішні” морські води: порядок визначення, типи, географічні особливості. Територіальне море: порядок визначення, особливості режиму. Архіпелажні води: порядок визначення, особливості режиму. Держави-архіпелаги у світі. Відкрите море, особливості правового режиму. Території зі змішаним режимом: прилежна зона (особливості визначення та режиму); виключна економічна зона (визначення, особливості режиму та природокористування); континентальний шельф (географічні особливості, проблеми визначення, характер природокористування). Закриті та напівзакриті моря. Права держав, що не мають морського узбережжя, на використання ресурсів Світового океану. Арктика. Географічне положення. Арктичні сектори і Конвенція ООН з морського права. Проблеми освоєння Арктики. Антарктика. Географічне положення. Антарктида. Правовий режим Антарктики. Перспективи розвитку політико-географічної та міжнародно-правової ситуації.

Тема 5. Державна територія та її кордони

Поняття про державну територію. Складові державної території. Екстериторіальні елементи державної території. Політико-географічне положення держави. Макро-, мезо- і мікро- положення держави у світі. Форми державної території. Аналіз морфологічних характеристик державної території. Анклави. Напіванклави. “Коридори”. Державний кордон. Основні підходи до вивчення державних кордонів. Класифікації державних кордонів: • за їх природою; • складовими елементами території; • походженням та історією; • історичними умовами і послідовністю виникнення. Встановлення державних кордонів у різних географічних умовах. Зміни державної території. Цесії. Інші зміни державних кордонів. Основні функції державних кордонів. Прикордонне співробітництво. Транскордонні регіони; розвиток транскордонного співробітництва в Європі.

Змістовий модуль II. Державні політичні системи. Політична географія України.

Тема 6. Географія політичних систем у світі

Поняття про державу. Держава як територіальна політична система. Класифікації сучасних держав. Форми державного правління. Монархії, їх типи. Географія монархій у світі. Республіки, їх типи. Поширення основних типів республік у світі. Політичний режим. Типи політичних режимів: основні підходи. Географія політичних режимів у світі. Форми державного устрою. Унітарні країни: прості та складні. Федеративні держави. Суб’єкти федерації, їх політико-географічні особливості. Розподіл функцій між “центром” і суб’єктами федерації. Політико-географічні типи федерацій у сучасному світі.

Тема 7. Основи адміністративної географії країн світу

Адміністративно-територіальний поділ (АТП), зокрема в різних державах світу. Головні функції АТП. Основні тенденції у розвитку АТП у розвинених країнах і тих, що розвиваються. АТП складних унітарних держав. Автономії. Основні типи автономій у сучасному світі. Регіоналістичні держави; тенденції розвитку. Столиця держави. Столичні функції. Типи столиць. Розташування столиць у державах світу. Столиці у федеративних державах. Зміни столиць. Місцеве управління та самоврядування в адміністративно-територіальних одиницях. Основні тенденції розвитку місцевого управління та самоврядування в країнах світу. Типологія систем місцевих органів управління та самоврядування у світі.

Тема 8. Основи електоральної географії

Електоральна географія. Предмет, основні завдання, напрями та методи досліджень електоральної географії. Політико-географічна ситуація в державі або регіоні. Фактори, що впливають на політико-географічну ситуацію. Політичні партії. Громадські об’єднання: громадські рухи, громадські організації. Типи політичних партій. Партійні системи в державах світу.

Виборчі системи. Основні типи виборчих систем: мажоритарна (її різновиди), пропорційна (її різновиди), змішана. Географія виборчих систем у державах світу. Джеррімандерінг, його політико-географічна сутність, завдання та основні засоби здійснення.

Тема 9. Географія воєнно-політичних конфліктів

Воєнно-політичний конфлікт (ВПК). Головні фактори ВПК. Приблизна схема виникнення і розвитку воєнно-політичного конфлікту. Об'єкт, предмет, мета, засоби, суб'єкти воєнно-політичного конфлікту. Основні типології ВПК: за ієрархічним рівнем сторін; предметом конфлікту; видами озброєнь, характером воєнних дій, формою, масштабом, тривалістю, інтенсивністю, наслідками та ін. Динаміка воєнно-політичних конфліктів. Типи стратегій у ВПК. Основні етапи ВПК. Можливі результати ВПК. Оцінка ВПК. Прогнозування воєнно-політичних конфліктів: основні процедури. Врегулювання ВПК; основні засоби. Географічні аспекти проведення миротворчих операцій. Етапи врегулювання ВПК. Політико-географічний аналіз ВПК. Географія воєнно-політичних конфліктів у сучасному світі.

Тема 10. Політична географія України

Державна територія України, її кордони. Глобальне, регіональне та локальне політико-географічне положення України. Політико-географічні аспекти розвитку України. Античні часи. Середньовіччя. Українські землі у XVII-XVIII ст. Україна під владою Російської та Австро-Угорської імперій. Відродження української державності; Україна під час громадянської війни. Україна в Радянському Союзі: основні територіальні зміни. Незалежна Україна. Форма державного правління в Україні. Тенденції трансформації. Державний устрій. Адміністративно-територіальний поділ держави. Тенденції розвитку АТП. Розвиток місцевого управління та самоврядування. Партійна система в Україні. Провідні політичні партії та рухи. Географія політичних партій та рухів в Україні. Політико-географічне районування території держави. Політико-географічна ситуація в окремих регіонах України. Провідні політико-географічні та геополітичні концепції в українській науці. Історичний розвиток політико-географічної думки. “Західна” доктрина; основні вчення. “Східна” доктрина. “Північно-південна” доктрина. Україна в політико-географічних та геополітичних концепціях закордонних вчених (Росії, США, Польщі та ін.). Проблеми визначення стратегії зовнішньої політики України після здобуття незалежності. Особливості сучасної геостратегії України.

3. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Форма контролю – залік.

4. Методи та засоби діагностики успішності навчання

У процесі вивчення дисципліни використовуються такі методи оцінювання:

- поточне тестування та опитування;
- оцінювання виконання практичних робіт;
- залік.

5. Список джерел

1. Арановский К. В. Государственное право зарубежных стран. — М.: Форум; Инфра. — М, 2000. — 488 с.
2. Баймуратов М. А. Международное публичное право. — К.: Истина, 2004. — 552 с.
3. Білоус А. О. Політико-правові системи: світ і Україна: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2000. — 198 с.
4. Геополітика: Підручник / А. І. Кудряченко, Ф. М. Рудич, В. О. Храмов. — К.: МАУП, 2004. — 296 с.
5. Гольцов А. Г. Політична географія: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2007. — 256 с.
6. Колосов В. А., Мироненко Н. С. Геополитика и политическая география: Учебник. — М.: Аспект-Пресс, 2001. — 479 с.
7. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посіб. / Ріяка В. О., Семенов В. С., Цвік М. В. та ін. — К.: Юрінком Інтер, 2004. — 544 с.
8. Лісничий В. В. Політичні та адміністративні системи зарубіжних країн. — Харків: Торнадо, 2001. — 352 с.
9. Мадіссон В. В., Шахов В. Л. Сучасна українська геополітика. — К.: Либідь, 2003. — 176 с.
10. Мацко А. С. Міжнародне право: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2003. — 216 с.
11. Нартов Н. А. Геополитика: Учебник. — М.: ЮНИТИ, 1999. — 359 с.
12. Сравнительная политика. Основные политические системы современного мира / Ред. Бакирова В. С., Сазонова Н. И. — Харків: ХНУ, 2005. — 592 с.
13. Тихонравов Ю. В. Геополитика: Учеб. пособие. — М.: Инфра-М, 2000. — 269 с.
14. Трохимчук С. В., Федунь О. В. Політична географія світу: Навч. посіб. — К.: Знання, 2007. — 422 с.
15. Троян С. С. Порівняльні політичні системи сучасності: Навч. посіб. — К.: НМЦВО, 2003. — 266 с.
16. Черкасов А. И. Сравнительное местное управление: теория и практика. — М.: Форум; Инфра-М, 1998. — 160 с.
17. Чиркин В. Е. Государствоведение. — М.: Юристъ, 1999. — 400 с.
18. Экономическая, социальная и политическая география мира. Регионы и страны / Под ред. С. Б. Лаврова, Н. В. Каледина. — М.: Гардарики, 2002. — 928 с.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра економічної та соціальної географії

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Проректор з науково-педагогічної
і навчальної роботи та рекрутації
проф. Гаврилюк С.В. _____
«_____» _____ 2015 р.

ПОЛІТИЧНА ГЕОГРАФІЯ

РОБОЧА ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни

підготовки _____ бакалавра _____

галузі знань _____ 0401 Природничі науки _____

напряму підготовки _____ 6.040104 Географія _____

Робоча програма навчальної дисципліни „Політична географія” для студентів за напрямом підготовки „Географія”, галузі знань „Природничі науки”.

”07” вересня 2015 р. – 16 с.

Розробники: к. геогр. н., ст. викл. кафедри економічної та соціальної географії Голуб Г.С.

Рецензент: к. геогр. н., доц. кафедри економічної та соціальної географії Слащук А. М.

Робоча програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри економічної та соціальної географії

протокол № 1 від 07 вересня 2015 р.

Завідувач кафедри: _____ (Барський Ю.М.)

Робоча програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією географічного факультету

протокол № 1 від 09 вересня 2015 р.

Голова науково-методичної комісії факультету _____ (Поручинський В. І.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою університету

протокол № ____ від _____ 2015 р.

Вступ

Програма навчальної дисципліни “Політична географія”, складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки спеціаліста галузі знань 0401 – Природничі науки, напряму підготовки 6.040104 – Географія.

Предметом навчальної дисципліни є вивчення просторової організації політичного життя суспільства і територіальне співвідношення політичних сил на різних ієрархічних рівнях. Для поглиблення знань про закономірності й спрямованість світових і національних політичних процесів досить важливим є геополітичні концепції.

Міждисциплінарні зв’язки: Курс “Політична географія” є загальною та невід’ємною складовою у підготовці бакалаврів географії. Сучасна політична географія формується на стику ряду наук – політології, геополітики, науки про міжнародні відносини, суспільної географії, соціології та ін.

Програма навчальної дисципліни складається з таких **змістових модулів:**

I. Теоретичні основи політичної географії. Геопросторова політична організація світу.

II. Державні політичні системи. Політична географія України.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів: 2	Шифр і назва галузі знань: 0401 – Природничі науки	за вибором
	Шифр і назва напряму підготовки: 6.040104 – Географія	
Модулів: 3		Рік підготовки: 4
Змістових модулів: 2		Семестр: 8
ІНДЗ: є		Лекції: 16 год
Загальна кількість годин: 72		Практичні: 16 год
Тижневих годин (для денної форми навчання):	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Самостійна робота: 20 год
		Індивідуальна робота: 20 год.

Аудиторних: 4 самостійної роботи: 2 індивідуальної роботи: 2		Форма контролю: <u>залік</u>
--	--	------------------------------

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання дисципліни “Політична географія” є розкриття особливостей сучасної політичної картини світу, формування у студентів знання про основи геополітики як практичного інструменту розв’язання регіональних проблем у світі та в Україні.

1.2. Основними завданнями дисципліни “Політична географія” є:

– ознайомити студентів з науковими основами політичної географії та геополітики;

- розглянути історичні етапи формування політичної географії;
- розкрити сутність територіально-політичної організації суспільства та територіально-політичних систем різних ієрархічних рівнів;
- вивчити сучасну політичну карту світу;
- вивчити основні школи, течії і парадигми політичної географії;

1.3. Згідно з вимогами освітньо-кваліфікаційної програми студенти повинні:

знати:

- об’єктно-предметне поле політичної географії;
- сутність територіально-політичної організації суспільства;
- історичні етапи формування політичної географії;
- особливості сучасної політичної карти світу;
- парадигми і концепції геополітики;
- особливості геополітичної ситуації в окремих регіонах світу;
- політико-географічне та геополітичне положення України.

вміти:

- розкривати суть основних концепцій політичної географії;
- аналізувати територіально-політичні системи різних ієрархічних рівнів;
- аналізувати сучасну політичну карту світу;
- давати характеристику політико-географічного та геополітичного положення регіонів і держав світу;
- використовувати закони геополітики для пояснення сучасних регіональних процесів;
- давати оцінку ролі України у світовому політичному просторі.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 72 години / 2 кредити ECTS.

3. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль I. Теоретичні основи політичної географії. Геопросторова політична організація світу.

Тема 1. Політична географія як наукова дисципліна. Геополітика

Поняття про політичну географію. Різні підходи до визначення. Ієрархічні рівні політичної організації суспільства. Об'єкт політичної географії. Територіально-політичні системи. Політична сфера суспільного життя. Територіальна організація політичного життя суспільства. Предмет політичної географії: різні підходи до виділення. Рівні дослідження. Основні методи сучасної політичної географії. Структура політичної географії: основні блоки та дисципліни. Зв'язки політичної географії з іншими науками. Актуальні проблеми та завдання сучасної політичної географії. Поняття про геополітику: різні підходи до визначення. Складові геополітики. Основні підходи до виявлення співвідношення між політичною географією та геополітикою.

Тема 2. Розвиток політико-географічних ідей

Періодизація розвитку політичної географії: основні підходи. Формування політико-географічних ідей за часів античності. Зародження географічного детермінізму. Географічний детермінізм у працях античних вчених. Зародки політико-географічних ідей у середньовічній науці. Вчення Ібн Хальдуна. Зародження політичної географії як науки. Політико-географічні погляди Ф. Ратцеля; органістична теорія держави; закони Ф. Ратцеля. Виникнення геополітики; сутність ідей Р. Челлена. Провідні політико-географічні та геополітичні концепції кінця XIX — першої половини XX ст. Концепція “морської сили” А. Мехена. “Географічна вісь історії” Х. Маккіндера; “Хартленд”; зміни в моделі світу Х. Маккіндера в 40-х рр. XX ст. Французька школа “географії людини”. Концепція “Рімленду” Н. Спикмена. Ідеї К. Хаусхофера і нацистська зовнішня політика. Геополітична доктрина атлантизму. Атлантизм у післявоєнному світі. Неоатлантизм у теоретичних працях і зовнішній політиці США. “Нова” політична географія. Концепція територіальності. Концепція місця, контекстуальний підхід. Постмодернізм у політичній географії. “Критична” геополітика. Мультикультуралізм. Прикладна геополітика. Геоекономіка. Концепція “зіткнення цивілізацій” С. Хантінгтона; полеміка

Тема 3. Геопросторова політична організація світу

Територіальна організація політичної сфери політичного життя. Геополітичні регіони світу. Держави як основні політико-географічні системи світу. Внутрішньодержавна політико-географічна структура. Біполярна геополітична модель світу після Другої світової війни. Розпад соціалістичної системи і трансформації світової геополітичної системи. Багатополярна модель сучасного світу. Процеси глобалізації і динаміка розвитку багатополярного світу. Типи територій у світі за правовим режимом. Географія територій з особливим правовим режимом. Поняття про політичну карту світу. Етапи формування політичної карти світу. Сучасний стан політичної карти світу. Суверенні держави. Самопроголошені держави.

Залежні території, їх типи та поширення у світі. Можливі зміни сучасної політичної карти світу. Міжнародні організації. Типи міжнародних організацій та їх поширення у світі. Роль міжнародних організацій у політичній геопросторовій організації людства.

Тема 4. Політична географія Світового океану. Антарктика

Світовий океан. Політична географія Світового океану, основні напрями її досліджень. Державні території у Світовому океані. “Внутрішні” морські води: порядок визначення, типи, географічні особливості. Територіальне море: порядок визначення, особливості режиму. Архіпелажні води: порядок визначення, особливості режиму. Держави-архіпелаги у світі. Відкрите море, особливості правового режиму. Території зі змішаним режимом: прилежна зона (особливості визначення та режиму); виключна економічна зона (визначення, особливості режиму та природокористування); континентальний шельф (географічні особливості, проблеми визначення, характер природокористування). Закриті та напівзакриті моря. Права держав, що не мають морського узбережжя, на використання ресурсів Світового океану. Арктика. Географічне положення. Арктичні сектори і Конвенція ООН з морського права. Проблеми освоєння Арктики. Антарктика. Географічне положення. Антарктида. Правовий режим Антарктики. Перспективи розвитку політико-географічної та міжнародно-правової ситуації.

Тема 5. Державна територія та її кордони

Поняття про державну територію. Складові державної території. Екстериторіальні елементи державної території. Політико-географічне положення держави. Макро-, мезо- і мікро- положення держави у світі. Форми державної території. Аналіз морфологічних характеристик державної території. Анклави. Напіванклави. “Коридори”. Державний кордон. Основні підходи до вивчення державних кордонів. Класифікації державних кордонів: • за їх природою; • складовими елементами території; • походженням та історією; • історичними умовами і послідовністю виникнення. Встановлення державних кордонів у різних географічних умовах. Зміни державної території. Цесії. Інші зміни державних кордонів. Основні функції державних кордонів. Прикордонне співробітництво. Транскордонні регіони; розвиток транскордонного співробітництва в Європі.

Змістовий модуль II. Державні політичні системи. Політична географія України.

Тема 6. Географія політичних систем у світі

Поняття про державу. Держава як територіальна політична система. Класифікації сучасних держав. Форми державного правління. Монархії, їх типи. Географія монархій у світі. Республіки, їх типи. Поширення основних типів республік у світі. Політичний режим. Типи політичних режимів:

основні підходи. Географія політичних режимів у світі. Форми державного устрою. Унітарні країни: прості та складні. Федеративні держави. Суб'єкти федерації, їх політико-географічні особливості. Розподіл функцій між "центром" і суб'єктами федерації. Політико-географічні типи федерацій у сучасному світі.

Тема 7. Основи адміністративної географії країн світу

Адміністративно-територіальний поділ (АТП), зокрема в різних державах світу. Головні функції АТП. Основні тенденції у розвитку АТП у розвинених країнах і тих, що розвиваються. АТП складних унітарних держав. Автономії. Основні типи автономій у сучасному світі. Регіоналістичні держави; тенденції розвитку. Столиця держави. Столичні функції. Типи столиць. Розташування столиць у державах світу. Столиці у федеративних державах. Зміни столиць. Місцеве управління та самоврядування в адміністративно-територіальних одиницях. Основні тенденції розвитку місцевого управління та самоврядування в країнах світу. Типологія систем місцевих органів управління та самоврядування у світі.

Тема 8. Основи електоральної географії

Електоральна географія. Предмет, основні завдання, напрями та методи досліджень електоральної географії. Політико-географічна ситуація в державі або регіоні. Фактори, що впливають на політико-географічну ситуацію. Політичні партії. Громадські об'єднання: громадські рухи, громадські організації. Типи політичних партій. Партійні системи в державах світу. Виборчі системи. Основні типи виборчих систем: мажоритарна (її різновиди), пропорційна (її різновиди), змішана. Географія виборчих систем у державах світу. Джеррімандерінг, його політико-географічна сутність, завдання та основні засоби здійснення.

Тема 9. Географія воєнно-політичних конфліктів

Воєнно-політичний конфлікт (ВПК). Головні фактори ВПК. Приблизна схема виникнення і розвитку воєнно-політичного конфлікту. Об'єкт, предмет, мета, засоби, суб'єкти воєнно-політичного конфлікту. Основні типології ВПК: за ієрархічним рівнем сторін; предметом конфлікту; видами озброєнь, характером воєнних дій, формою, масштабом, тривалістю, інтенсивністю, наслідками та ін. Динаміка воєнно-політичних конфліктів. Типи стратегій у ВПК. Основні етапи ВПК. Можливі результати ВПК. Оцінка ВПК. Прогнозування воєнно-політичних конфліктів: основні процедури. Врегулювання ВПК; основні засоби. Географічні аспекти проведення миротворчих операцій. Етапи врегулювання ВПК. Політико-географічний аналіз ВПК. Географія воєнно-політичних конфліктів у сучасному світі.

Тема 10. Політична географія України

Державна територія України, її кордони. Глобальне, регіональне та локальне політико-географічне положення України. Політико-географічні аспекти розвитку України. Античні часи. Середньовіччя. Українські землі у XVII-XVIII ст. Україна під владою Російської та Австро-Угорської імперій. Відродження української державності; Україна під час громадянської війни. Україна в Радянському Союзі: основні територіальні зміни. Незалежна Україна. Форма державного правління в Україні. Тенденції трансформації. Державний устрій. Адміністративно-територіальний поділ держави. Тенденції розвитку АТП. Розвиток місцевого управління та самоврядування. Партійна система в Україні. Провідні політичні партії та рухи. Географія політичних партій та рухів в Україні. Політико-географічне районування території держави. Політико-географічна ситуація в окремих регіонах України. Провідні політико-географічні та геополітичні концепції в українській науці. Історичний розвиток політико-географічної думки. “Західна” доктрина; основні вчення. “Східна” доктрина. “Північно-південна” доктрина. Україна в політико-географічних та геополітичних концепціях закордонних вчених (Росії, США, Польщі та ін.). Проблеми визначення стратегії зовнішньої політики України після здобуття незалежності. Особливості сучасної геостратегії України.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лек.	Практ. (Семін.)	Інд.	Сам. роб.
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль I. Теоретичні основи політичної географії. Геопросторова політична організація світу.					
Тема 1. Політична географія як наукова дисципліна. Геополітика	8	2	2	2	2
Тема 2. Розвиток політико-географічних ідей	8	2	2	2	2
Тема 3. Геопросторова політична організація світу	8	2	2	2	2
Тема 4. Політична географія Світового океану. Антарктика	6	1	1	2	2
Тема 5. Державна територія та її кордони	6	1	1	2	2

Разом за змістовим модулем 1	36	8	8	10	10
Змістовий модуль II. Державні політичні системи. Політична географія України.					
Тема 6. Географія політичних систем у світі	8	2	2	2	2
Тема 7. Основи адміністративної географії країн світу	8	2	2	2	2
Тема 8. Основи електоральної географії	8	2	2	2	2
Тема 9. Географія воєнно-політичних конфліктів	6	1	1	2	2
Тема 10. Політична географія України	6	1	1	2	2
Разом за змістовим модулем 2	36	8	8	10	10
Усього годин	72	16	16	20	20

5. Теми практичних занять

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Політико-географічне положення держави	2
2	Адміністративно-територіальний поділ держав	2
3	Форми державного правління країн світу	2
4	Форми державного устрою країн світу	2
5	Геополітична структура сучасного світу	2
6	Особливості політичного устрою країн Європейського Союзу	2
7	Глобальне, регіональне та локальне політико-географічне положення України.	2
8	Географія політичних партій та рухів в Україні.	2
	Разом	16

6. Самостійна робота

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Теоретико-методологічні основи політичної географії	2

2	Адміністративно-територіальний поділ держав	2
3	Теоретико-методологічні основи геополітики	2
4	Науково-методологічні основи системно-структурного аналізу суспільно-географічних комплексів.	3
5	Школи і течії геополітики	3
6	Північноамериканський регіон у геополітичному контексті	4
7	Азіатсько-Тихоокеанський регіон у геополітичному контексті. Європа в геополітичному вимірі	4
	Разом	20

7. Індивідуальні завдання

Індивідуальна робота чи індивідуальні науково-дослідні завдання (ІНДЗ) студентів (за вибором) передбачає:

- 1) написання рефератів (підготовку огляду наукової літератури по даній темі);
- 2) складання конспектів лекцій (українською та англійською мовами);
- 3) підготовку ілюстративного матеріалу за темами, які вивчаються (виготовлення таблиць, схем малюнків, презентацій);
- 4) розв'язування задач;
- 5) підготовку матеріалів та доповідей до наукових конференцій.

8. Методи та форми навчання

У навчальному процесі застосовуються лекції з використанням мультимедіапроектора та інших ТЗН, практичні заняття, самостійна та індивідуальна роботи.

Серед методик та форм навчання даного курсу слід визначити такі: методики викладання: методика проблемного навчання та евристичне навчання; форми навчання: аналітичні і проблемні лекції та дискусії; методики навчання: кейс-метод, презентації, міні-проекти, які готують студенти самостійно та презентують для присутніх.

Практичні заняття плануються для кожної теми дисципліни і включають такі напрями роботи: підготовку до практичних занять за вказаним планом; виконання контрольних завдань; виконання завдань дослідницького характеру; критичний огляд наукових публікацій за обраною проблематикою; тренінги; рольові та ділові ігри; презентація результатів дослідження на задану тематику, у т. ч. виступ на конференціях.

9. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Форма контролю – залік. В білеті 3 питання, кожне з яких оцінюється у 20 балів.

Питання для підсумкового контролю.

1. Поняття про політичну географію; основні підходи до визначення.
2. Об'єкт політичної географії.
3. Предмет політичної географії.
4. Основні методи політичної географії.
5. Структура політичної географії, зв'язки з іншими науками.
6. Актуальні завдання сучасної політичної географії.
7. Геополітика: основні підходи до визначення.
8. Співвідношення між політичною географією і геополітикою.
9. Політико-географічні ідеї в античну добу та за часів середньовіччя.
10. Розвиток політико-географічних ідей у XVI-XVIII ст.
11. Розвиток політико-географічних ідей у XIX ст.
12. Політико-географічні погляди Ф. Ратцеля.
13. Політико-географічні ідеї Р. Челлена.
14. Політико-географічні погляди А. Мехена.
15. Політико-географічні погляди Х. Маккіндера.
16. Політико-географічні погляди Н. Спикмена.
17. Політико-географічні ідеї К. Хаусхофера і нацистська геополітика.
18. Головні напрями досліджень у політичній географії після Другої світової війни.
19. Мондіалізм. Неомондіалізм.
20. "Нова" політична географія: основні концепції.
21. Сучасні напрями дослідження в геополітиці.
22. Геополітична концепція С. Хантінгтона.
23. Геополітичні ідеї З. Бжезінського.
24. Політична геопросторова організація світу.
25. Багатополярна модель сучасного світу, її ознаками.
26. Типи територій у світі за правовим режимом.
27. Географія територій з особливим правовим режимом.
28. Сучасна політична карта світу, етапи її формування.
29. Залежні території в сучасному світі, їх типи.
30. Міжнародні організації, їх типи і роль у світовій геополітичній організації світу.
31. Політична географія Світового океану, основні напрями досліджень.
32. "Внутрішні" морські води держави
33. Територіальне море держави; політико-правовий режим
34. Архіпелажні води. Держави-архіпелаги у світі.
35. Прилежна зона. Виключна (виняткова) економічна зона прибережної держави.
36. Континентальний шельф прибережної держави.
37. Відкрите море. Міжнародний район морського дна.
38. Морські протоки, їх політико-правовий режим.
39. Морські канали, їх політико-правовий режим.
40. Політико-географічна ситуація в Арктиці.
41. Політико-географічна ситуація в Антарктиці.
42. Державна територія, її складові.
43. Політико-географічне положення держави.
44. Форми державних територій.
45. Державні кордони, основні підходи до вивчення.
46. Державні кордони. Класифікація державних кордонів за їх природою (сутністю).
47. Державні кордони. Класифікація державних кордонів за природними особливостями проходження.
48. Державні кордони. Класифікація державних кордонів за походженням та історією.

49. Державні кордони. Класифікація державних кордонів за історичними умовами та послідовністю виникнення.
50. Встановлення державних кордонів.
51. Зміни державних територій (кордонів).
52. Функції державних кордонів.
53. Прикордонні та транскордонні регіони.
54. Держава. Класифікації держав світу.
55. Типи монархій, їх поширення у світі.
56. Типи республік, їх поширення у світі.
57. Типи політичних режимів, географія політичних режимів у світі.
58. Державний устрій. Типи державного устрою країн світу.
59. Федеративні держави, їх політико-територіальний поділ.
60. Типи федерацій у світі.
61. Адміністративно-територіальний поділ держав світу.
62. Функції адміністративно-територіального устрою.
63. Тенденції розвитку адміністративно-територіального поділу в державах світу.
64. Автономії, їх типи і географія. Регіоналістичні держави.
65. Столиця держави, її функції. Типи столиць. Столиці федеративних держав.
66. Місцеве управління та самоврядування; основні функції.
67. Системи місцевого управління та самоврядування у світі.
68. Електоральна географія. Основні напрями та методи досліджень в електоральній географії.
69. Політичні партії у країнах світу, їх класифікації.
70. Партійні системи: основні підходи; поширення в країнах світу.
71. Політико-географічна ситуація в країні чи регіоні, фактори, що на неї впливають.
72. Типи виборчих систем у світі. Мажоритарна система та її різновиди в країнах світу.
73. Пропорційна і змішана виборчі системи в країнах світу.
74. Джеррімандерінг, його політико-географічна сутність.
75. Воєнно-політичні конфлікти: сутність, фактори, цілі, об'єкт, предмет.
76. Типи воєнно-політичних конфліктів.
77. Динаміка і результати воєнно-політичних конфліктів.
78. Прогнозування та врегулювання воєнно-політичних конфліктів.
79. Політико-географічний аналіз воєнно-політичного конфлікту.
80. Географія воєнно-політичних конфліктів у сучасному світі.
81. Політико-географічне положення України.
82. Історичний розвиток території України до ХХ ст.
83. Формування території України в ХХ ст.
84. Державний устрій України. Політико-адміністративний поділ. Тенденції розвитку адміністративно-територіального поділу України.
85. Політичні партії в Україні.
86. Політико-географічне районування України.
87. Політико-географічні ідеї в українській науці до ХХ ст.
88. Політико-географічні концепції розвитку України в ХХ ст.
89. Політико-географічні концепції С. Рудницького та Ю. Липи.
90. Геополітика сучасної України.

10. Методи та засоби діагностики успішності навчання

Методи діагностики успішності навчання:

- поточний контроль (поточне опитування на лекціях, практичних заняттях);

- періодичний контроль або проміжний контроль в кінці змістового модуля (модульна контрольна робота у вигляді тестових завдань);
- підсумковий контроль (проводиться в кінці вивчення курсу у формі заліку).

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль (мах = 40 балів)										Модульний контроль (мах = 60 балів)		Загальна кількість балів	
Модуль 1					Модуль 2					Модуль 3			
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2					ІНДЗ	МКР 1	МКР 2	
Теми					Теми								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10				
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	10	30	30	100

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
82 – 89	B	Добре	
75 - 81	C		
67 -74	D	Задовільно	
60 - 66	E		
1 – 59	Fx	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

Критерії оцінювання

Практичні навички (виконання практичної роботи) оцінюються за результатами виконання практичних робіт. Максимальна кількість балів за виконання роботи – 1,5 бал. Практична робота може бути оцінена, якщо

студент виконав всі завдання, оформив роботу, зробив висновки.

Усні відповіді при здачі практичних робіт оцінюються за такими критеріями:

0,5 бала – відповідь поверхнева на основі прочитаної лекції; відповідь хаотична, фрагментарна; відтворення заученого матеріалу без усвідомлення його суті; розуміння і розкриття лише окремих позицій.

1 бал – відповідь послідовна, недостатньо структурована; роз'яснення переважної кількості позицій (без виділення основних позицій); використання тексту лекції та одного підручника.

1,5 бали – відповідь логічна, чітка, структурована; глибоке розуміння матеріалу, яке включає узагальнені, систематизовані позиції; побудована на основі матеріалу лекції та кількох підручників.

2,25 бали – відповідь чітка, структурована, логічна; включає узагальнені, систематизовані позиції; побудована на основі матеріалу лекції та кількох підручників; аргументоване посилення на додаткові наукові джерела, спеціальну літературу, власні наукові доробки; наведення власних прикладів; порівняльний аналіз.

Максимальна кількість балів за виконання роботи з усною відповіддю при здачі – *3,75 бали*. Загалом за усі практичні роботи – *30 балів*.

Критерії оцінювання індивідуальних завдань. За кожне індивідуальне завдання студент максимально може отримати 10 балів:

1 бал – завдання виконано поверхнево.

2 бали – фрагментарне виконання лише частини (25 %) завдання.

3 бали – фрагментарне виконання лише частини (55 %) завдання.

4 бали – фрагментарне виконання лише частини (75 %) завдання.

5 балів – завдання виконано повністю. Стиль виконання – копіювальний (відтворення відомостей без чіткого усвідомлення їх суті).

6 балів – завдання виконано повністю. Стиль виконання – копіювально-алгоритмічний (частина відомостей відтворена без чіткого усвідомлення їх суті, частина відтворена і пояснена).

7 балів – завдання виконано повністю. Стиль виконання – евристичний (відтворення відомостей з елементами власних суджень).

8 балів – завдання виконано повністю. Чітка аргументація та виділення ключових позицій. Глибоке розуміння суті виконуваного завдання. Використання новітніх джерел літератури. Стиль виконання – пошуковий.

9 балів – завдання виконано повністю. Чітка аргументація та виділення ключових позицій. Глибоке розуміння суті виконуваного завдання. Використання новітніх джерел літератури. Стиль виконання – евристичний з елементами пошукового.

10 балів – завдання виконано повністю. Чітка аргументація та виділення ключових позицій. Глибоке розуміння суті виконуваного завдання. Використання новітніх джерел літератури. Оригінальність. Виражений творчий підхід у роботі над виконанням завдання. Стиль виконання – творчий.

Проміжний контроль (модульна контрольна робота) проводиться письмово. Модульний зріз передбачає розв'язання 30 тестових завдань, які складаються на основі лекційного курсу, практичних робіт і питань, які виносяться на самостійне опрацювання. Правильне розв'язання тестового завдання оцінюється в 1 бал. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за один модульну контрольну роботу – 30 балів (загалом 60 балів за дві модульні контрольні роботи).

Підсумковий контроль – залік. Оцінювання знань студентів здійснюється за результатами поточного й модульного контролю. При цьому завдання із цих видів контролю оцінюються в діапазоні від 0 до 100 балів включно.

У випадку незадовільної підсумкової оцінки, або за бажання підвищити рейтинг, студент складає залік в усній формі. При цьому на залік вноситься 60 балів, а бали, набрані за результатами модульних контрольних робіт, анулюються. В білеті – 3 питання, кожне з яких оцінюється у 20 балів. Для отримання заліку потрібно набрати не менше 60 балів за 100-бальною шкалою. У відомості та індивідуальному навчальному плані студента в графі «оцінка за національною шкалою» робиться запис “відмінно”, “добре”. “задовільно”.

12. Методичне забезпечення

–

13. Список джерел

1. Арановский К. В. Государственное право зарубежных стран. — М.: Форум; Инфра. — М, 2000. — 488 с.
2. Баймуратов М. А. Международное публичное право. — К.: Истина, 2004. — 552 с.
3. Білоус А. О. Політико-правові системи: світ і Україна: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2000. — 198 с.
4. Геополітика: Підручник / А. І. Кудряченко, Ф. М. Рудич, В. О. Храмов. — К.: МАУП, 2004. — 296 с.
5. Гольцов А. Г. Політична географія: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2007. — 256 с.
6. Колосов В. А., Мироненко Н. С. Геополитика и политическая география: Учебник. — М.: Аспект-Пресс, 2001. — 479 с.
7. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посіб. / Ріяка В. О., Семенов В. С., Цвік М. В. та ін. — К.: Юрінком Інтер, 2004. — 544 с.
8. Лісничий В. В. Політичні та адміністративні системи зарубіжних країн. — Харків: Торнадо, 2001. — 352 с.
9. Мадіссон В. В., Шахов В. Л. Сучасна українська геополітика. — К.: Либідь, 2003. — 176 с.

10. Мацко А. С. Міжнародне право: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2003. — 216 с.
11. Нартов Н. А. Геополитика: Учебник. — М.: ЮНИТИ, 1999. — 359 с.
12. Сравнительная политика. Основные политические системы современного мира / Ред. Бакирова В. С., Сазонова Н. И. — Харків: ХНУ, 2005. — 592 с.
13. Тихонравов Ю. В. Геополитика: Учеб. пособие. — М.: Инфра-М, 2000. — 269 с.
14. Трохимчук С. В., Федунь О. В. Політична географія світу: Навч. посіб. — К.: Знання, 2007. — 422 с.
15. Троян С. С. Порівняльні політичні системи сучасності: Навч. посіб. — К.: НМЦВО, 2003. — 266 с.
16. Черкасов А. И. Сравнительное местное управление: теория и практика. — М.: Форум; Инфра-М, 1998. — 160 с.
17. Чиркин В. Е. Государствоведение. — М.: Юристъ, 1999. — 400 с.
18. Экономическая, социальная и политическая география мира. Регионы и страны / Под ред. С. Б. Лаврова, Н. В. Каледина. — М.: Гардарики, 2002. — 928 с.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра економічної та соціальної географії

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Проректор з науково-педагогічної
і навчальної роботи та рекрутації
проф. Гаврилюк С.В. _____
«_____» _____ 2015 р.

ПОЛІТИЧНА ГЕОГРАФІЯ

РОБОЧА ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни

підготовки _____ **бакалавра** _____

галузі знань _____ **0401 Природничі науки** _____

напряму підготовки _____ **6.040104 Географія** _____

Робоча програма навчальної дисципліни „Політична географія” для студентів за напрямом підготовки „Географія”, галузі знань „Природничі науки”.

”07” вересня 2015 р. – 12 с.

Розробники: к. геогр. н., ст. викл. кафедри економічної та соціальної географії Голуб Г.С.

Рецензент: к. геогр. н., доц. кафедри економічної та соціальної географії Слащук А. М.

Робоча програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри економічної та соціальної географії

протокол № 1 від 07 вересня 2015 р.

Завідувач кафедри: _____ (Барський Ю.М.) _____

Робоча програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією географічного факультету

протокол № 1 від 09 вересня 2015 р.

Голова науково-методичної комісії факультету _____ (Поручинський В. І.) _____

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою університету

протокол № ____ від _____ 2015 р.

Вступ

Програма навчальної дисципліни “Політична географія”, складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки спеціаліста галузі знань 0401 – Природничі науки, напряму підготовки 6.040104 – Географія.

Предметом навчальної дисципліни є вивчення просторової організації політичного життя суспільства і територіальне співвідношення політичних сил на різних ієрархічних рівнях. Для поглиблення знань про закономірності й спрямованість світових і національних політичних процесів досить важливим є геополітичні концепції.

Міждисциплінарні зв’язки: Курс “Політична географія” є загальною та невід’ємною складовою у підготовці бакалаврів географії. Сучасна політична географія формується на стику ряду наук – політології, геополітики, науки про міжнародні відносини, суспільної географії, соціології та ін.

Програма навчальної дисципліни складається з таких **змістових модулів:**

I. Теоретичні основи політичної географії. Геопросторова політична організація світу.

II. Державні політичні системи. Політична географія України.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		заочна форма навчання
Кількість кредитів: 2	Шифр і назва галузі знань: 0401 – Природничі науки	за вибором
	Шифр і назва напряму підготовки: 6.040104 – Географія	
Модулів: 3		Рік підготовки: 5
Змістових модулів: 2		Семестр: 9
ІНДЗ: є		Лекції: 6 год
Загальна кількість годин: 72		Практичні: 4 год
	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Самостійна робота: 20 год
		Індивідуальна робота: 20 год.

		Форма контролю: <u>залік</u>
--	--	------------------------------

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1. Метою викладання дисципліни “Політична географія” є розкриття особливостей сучасної політичної картини світу, формування у студентів знання про основи геополітики як практичного інструменту розв’язання регіональних проблем у світі та в Україні.

2.2. Основними завданнями дисципліни “Політична географія” є:

– ознайомити студентів з науковими основами політичної географії та геополітики;

- розглянути історичні етапи формування політичної географії;
- розкрити сутність територіально-політичної організації суспільства та територіально-політичних систем різних ієрархічних рівнів;
- вивчити сучасну політичну карту світу;
- вивчити основні школи, течії і парадигми політичної географії;

2.3. Згідно з вимогами освітньо-кваліфікаційної програми студенти повинні:

знати:

- об’єктно-предметне поле політичної географії;
- сутність територіально-політичної організації суспільства;
- історичні етапи формування політичної географії;
- особливості сучасної політичної карти світу;
- парадигми і концепції геополітики;
- особливості геополітичної ситуації в окремих регіонах світу;
- політико-географічне та геополітичне положення України.

вміти:

- розкривати суть основних концепцій політичної географії;
- аналізувати територіально-політичні системи різних ієрархічних рівнів;
- аналізувати сучасну політичну карту світу;
- давати характеристику політико-географічного та геополітичного положення регіонів і держав світу;
- використовувати закони геополітики для пояснення сучасних регіональних процесів;
- давати оцінку ролі України у світовому політичному просторі.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 72 години / 2 кредити ECTS.

3. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль I. Теоретичні основи політичної географії. Геопросторова політична організація світу.

Тема 1. Політична географія як наукова дисципліна. Геополітика

Поняття про політичну географію. Різні підходи до визначення. Ієрархічні рівні політичної організації суспільства. Об'єкт політичної географії. Територіально-політичні системи. Політична сфера суспільного життя. Територіальна організація політичного життя суспільства. Предмет політичної географії: різні підходи до виділення. Рівні дослідження. Основні методи сучасної політичної географії. Структура політичної географії: основні блоки та дисципліни. Зв'язки політичної географії з іншими науками. Актуальні проблеми та завдання сучасної політичної географії. Поняття про геополітику: різні підходи до визначення. Складові геополітики. Основні підходи до виявлення співвідношення між політичною географією та геополітикою.

Тема 2. Геопросторова політична організація світу

Територіальна організація політичної сфери політичного життя. Геополітичні регіони світу. Держави як основні політико-географічні системи світу. Внутрішньодержавна політико-географічна структура. Біполярна геополітична модель світу після Другої світової війни. Розпад соціалістичної системи і трансформації світової геополітичної системи. Багатополярна модель сучасного світу. Процеси глобалізації і динаміка розвитку багатополярного світу. Типи територій у світі за правовим режимом. Географія територій з особливим правовим режимом. Поняття про політичну карту світу. Етапи формування політичної карти світу. Сучасний стан політичної карти світу. Суверенні держави. Самопроголошені держави. Залежні території, їх типи та поширення у світі. Можливі зміни сучасної політичної карти світу. Міжнародні організації. Типи міжнародних організацій та їх поширення у світі. Роль міжнародних організацій у політичній геопросторовій організації людства.

Тема 3. Державна територія та її кордони

Поняття про державну територію. Складові державної території. Екстериторіальні елементи державної території. Політико-географічне положення держави. Макро-, мезо- і мікро- положення держави у світі. Форми державної території. Аналіз морфологічних характеристик державної території. Анклави. Напіванклави. "Коридори". Державний кордон. Основні підходи до вивчення державних кордонів. Класифікації державних кордонів: • за їх природою; • складовими елементами території; • походженням та історією; • історичними умовами і послідовністю виникнення. Встановлення державних кордонів у різних географічних умовах. Зміни державної території. Цесії. Інші зміни державних кордонів. Основні функції державних кордонів. Прикордонне співробітництво. Транскордонні регіони; розвиток транскордонного співробітництва в Європі.

Змістовий модуль II. Державні політичні системи. Політична географія України.

Тема 4. Географія політичних систем у світі

Поняття про державу. Держава як територіальна політична система. Класифікації сучасних держав. Форми державного правління. Монархії, їх типи. Географія монархій у світі. Республіки, їх типи. Поширення основних типів республік у світі. Політичний режим. Типи політичних режимів: основні підходи. Географія політичних режимів у світі. Форми державного устрою. Унітарні країни: прості та складні. Федеративні держави. Суб'єкти федерації, їх політико-географічні особливості. Розподіл функцій між “центром” і суб'єктами федерації. Політико-географічні типи федерацій у сучасному світі.

Тема 5. Основи електоральної географії

Електоральна географія. Предмет, основні завдання, напрями та методи досліджень електоральної географії. Політико-географічна ситуація в державі або регіоні. Фактори, що впливають на політико-географічну ситуацію. Політичні партії. Громадські об'єднання: громадські рухи, громадські організації. Типи політичних партій. Партійні системи в державах світу. Виборчі системи. Основні типи виборчих систем: мажоритарна (її різновиди), пропорційна (її різновиди), змішана. Географія виборчих систем у державах світу. Джеррімандерінг, його політико-географічна сутність, завдання та основні засоби здійснення.

Тема 6. Географія воєнно-політичних конфліктів

Воєнно-політичний конфлікт (ВПК). Головні фактори ВПК. Приблизна схема виникнення і розвитку воєнно-політичного конфлікту. Об'єкт, предмет, мета, засоби, суб'єкти воєнно-політичного конфлікту. Основні типології ВПК: за ієрархічним рівнем сторін; предметом конфлікту; видами озброєнь, характером воєнних дій, формою, масштабом, тривалістю, інтенсивністю, наслідками та ін. Динаміка воєнно-політичних конфліктів. Типи стратегій у ВПК. Основні етапи ВПК. Можливі результати ВПК. Оцінка ВПК. Прогнозування воєнно-політичних конфліктів: основні процедури. Врегулювання ВПК; основні засоби. Географічні аспекти проведення миротворчих операцій. Етапи врегулювання ВПК. Політико-географічний аналіз ВПК. Географія воєнно-політичних конфліктів у сучасному світі.

Тема 7. Політична географія України

Державна територія України, її кордони. Глобальне, регіональне та локальне політико-географічне положення України. Партійна система в Україні. Провідні політичні партії та рухи. Географія політичних партій та рухів в Україні. Політико-географічне районування території держави. Політико-географічна ситуація в окремих регіонах України. Провідні політико-географічні та геополітичні концепції в українській науці. Історичний розвиток політико-географічної думки. “Західна” доктрина; основні вчення. “Східна” доктрина. “Північно-південна” доктрина. Україна в політико-географічних та геополітичних концепціях закордонних вчених (Росії, США,

Польщі та ін.). Проблеми визначення стратегії зовнішньої політики України після здобуття незалежності. Особливості сучасної геостратегії України.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лек.	Практ. (Семін.)	Інд.	Сам. роб.
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль I. Теоретичні основи політичної географії. Геопросторова політична організація світу.					
Тема 1. Політична географія як наукова дисципліна. Геополітика	8	1	-	5	5
Тема 2. Геопросторова політична організація світу	8	2	2	5	5
Тема 3. Державна територія та її кордони	6	1	-	4	4
Разом за змістовим модулем 1	36	4	2	14	14
Змістовий модуль II. Державні політичні системи. Політична географія України.					
Тема 4. Географія політичних систем у світі	8	0,5	-	4	4
Тема 5. Основи електоральної географії	8	0,5	-	4	4
Тема 6. Географія воєнно-політичних конфліктів	6	0,5	-	4	4
Тема 7. Політична географія України	6	0,5	2	5	5
Разом за змістовим модулем 2	36	2	2	17	17
Усього годин	72	6	4	31	31

5. Теми практичних занять

№ з/п	Тема	Кількість годин

1	Геополітична структура сучасного світу	2
2	Глобальне, регіональне та локальне політико-географічне положення України.	2
	Разом	4

6. Самостійна робота

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Теоретико-методологічні основи політичної географії	2
2	Адміністративно-територіальний поділ держав	2
3	Теоретико-методологічні основи геополітики	2
4	Науково-методологічні основи системно-структурного аналізу суспільно-географічних комплексів.	3
5	Школи і течії геополітики	3
6	Північноамериканський регіон у геополітичному контексті	4
7	Азіатсько-Тихоокеанський регіон у геополітичному контексті. Європа в геополітичному вимірі	4
	Разом	20

7. Індивідуальні завдання

Індивідуальна робота чи індивідуальні науково-дослідні завдання (ІНДЗ) студентів (за вибором) передбачає:

- 1) написання рефератів (підготовку огляду наукової літератури по даній темі);
- 2) складання конспектів лекцій (українською та англійською мовами);
- 3) підготовку ілюстративного матеріалу за темами, які вивчаються (виготовлення таблиць, схем малюнків, презентацій);
- 4) розв'язування задач;
- 5) підготовку матеріалів та доповідей до наукових конференцій.

8. Методи та форми навчання

У навчальному процесі застосовуються лекції з використанням мультимедіапроектора та інших ТЗН, практичні заняття, самостійна та індивідуальна роботи.

Серед методик та форм навчання даного курсу слід визначити такі: методики викладання: методика проблемного навчання та евристичне навчання; форми навчання: аналітичні і проблемні лекції та дискусії; методики навчання: кейс-метод, презентації, міні-проекти, які готують студенти самостійно та презентують для присутніх.

Практичні заняття плануються для кожної теми дисципліни і включають такі напрями роботи: підготовку до практичних занять за

вказаним планом; виконання контрольних завдань; виконання завдань дослідницького характеру; критичний огляд наукових публікацій за обраною проблематикою; тренінги; рольові та ділові ігри; презентація результатів дослідження на задану тематику, у т. ч. виступ на конференціях.

9. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Форма контролю – залік. В білеті 3 питання, кожне з яких оцінюється у 20 балів.

Питання для підсумкового контролю.

1. Поняття про політичну географію; основні підходи до визначення.
2. Об'єкт політичної географії.
3. Предмет політичної географії.
4. Основні методи політичної географії.
5. Структура політичної географії, зв'язки з іншими науками.
6. Актуальні завдання сучасної політичної географії.
7. Геополітика: основні підходи до визначення.
8. Співвідношення між політичною географією і геополітикою.
9. Політико-географічні ідеї в античну добу та за часів середньовіччя.
10. Розвиток політико-географічних ідей у XVI-XVIII ст.
11. Розвиток політико-географічних ідей у XIX ст.
12. Політико-географічні погляди Ф. Ратцеля.
13. Політико-географічні ідеї Р. Челлена.
14. Політико-географічні погляди А. Мехена.
15. Політико-географічні погляди Х. Маккіндера.
16. Політико-географічні погляди Н. Спикмена.
17. Політико-географічні ідеї К. Хаусхофера і нацистська геополітика.
18. Головні напрями досліджень у політичній географії після Другої світової війни.
19. Мондіалізм. Неомондіалізм.
20. "Нова" політична географія: основні концепції.
21. Сучасні напрями дослідження в геополітиці.
22. Геополітична концепція С. Хантінгтона.
23. Геополітичні ідеї З. Бжезінського.
24. Політична геопросторова організація світу.
25. Багатополярна модель сучасного світу, її ознаками.
26. Типи територій у світі за правовим режимом.
27. Географія територій з особливим правовим режимом.
28. Сучасна політична карта світу, етапи її формування.
29. Залежні території в сучасному світі, їх типи.
30. Міжнародні організації, їх типи і роль у світовій геополітичній організації світу.
31. Політична географія Світового океану, основні напрями досліджень.
32. "Внутрішні" морські води держави
33. Територіальне море держави; політико-правовий режим
34. Архіпелажні води. Держави-архіпелаги у світі.
35. Прилежна зона. Виключна (виняткова) економічна зона прибережної держави.
36. Континентальний шельф прибережної держави.
37. Відкрите море. Міжнародний район морського дна.
38. Морські протоки, їх політико-правовий режим.

39. Морські канали, їх політико-правовий режим.
40. Політико-географічна ситуація в Арктиці.
41. Політико-географічна ситуація в Антарктиці.
42. Державна територія, її складові.
43. Політико-географічне положення держави.
44. Форми державних територій.
45. Державні кордони, основні підходи до вивчення.
46. Державні кордони. Класифікація державних кордонів за їх природою (сутністю).
47. Державні кордони. Класифікація державних кордонів за природними особливостями проходження.
48. Державні кордони. Класифікація державних кордонів за походженням та історією.
49. Державні кордони. Класифікація державних кордонів за історичними умовами та послідовністю виникнення.
50. Встановлення державних кордонів.
51. Зміни державних територій (кордонів).
52. Функції державних кордонів.
53. Прикордонні та транскордонні регіони.
54. Держава. Класифікації держав світу.
55. Типи монархій, їх поширення у світі.
56. Типи республік, їх поширення у світі.
57. Типи політичних режимів, географія політичних режимів у світі.
58. Державний устрій. Типи державного устрою країн світу.
59. Федеративні держави, їх політико-територіальний поділ.
60. Типи федерацій у світі.
61. Адміністративно-територіальний поділ держав світу.
62. Функції адміністративно-територіального устрою.
63. Тенденції розвитку адміністративно-територіального поділу в державах світу.
64. Автономії, їх типи і географія. Регіоналістичні держави.
65. Столиця держави, її функції. Типи столиць. Столиці федеративних держав.
66. Місцеве управління та самоврядування; основні функції.
67. Системи місцевого управління та самоврядування у світі.
68. Електоральна географія. Основні напрями та методи досліджень в електоральній географії.
69. Політичні партії у країнах світу, їх класифікації.
70. Партійні системи: основні підходи; поширення в країнах світу.
71. Політико-географічна ситуація в країні чи регіоні, фактори, що на неї впливають.
72. Типи виборчих систем у світі. Мажоритарна система та її різновиди в країнах світу.
73. Пропорційна і змішана виборчі системи в країнах світу.
74. Джеррімандерінг, його політико-географічна сутність.
75. Воєнно-політичні конфлікти: сутність, фактори, цілі, об'єкт, предмет.
76. Типи воєнно-політичних конфліктів.
77. Динаміка і результати воєнно-політичних конфліктів.
78. Прогнозування та врегулювання воєнно-політичних конфліктів.
79. Політико-географічний аналіз воєнно-політичного конфлікту.
80. Географія воєнно-політичних конфліктів у сучасному світі.
81. Політико-географічне положення України.
82. Історичний розвиток території України до ХХ ст.
83. Формування території України в ХХ ст.
84. Державний устрій України. Політико-адміністративний поділ. Тенденції розвитку адміністративно-територіального поділу України.
85. Політичні партії в Україні.

86. Політико-географічне районування України.
 87. Політико-географічні ідеї в українській науці до ХХ ст.
 88. Політико-географічні концепції розвитку України в ХХ ст.
 89. Політико-географічні концепції С. Рудницького та Ю. Липи.
 90. Геополітика сучасної України.

10. Методи та засоби діагностики успішності навчання

Методи діагностики успішності навчання:

- поточний контроль (поточне опитування на лекціях, практичних заняттях);
- періодичний контроль або проміжний контроль в кінці змістового модуля (модульна контрольна робота у вигляді тестових завдань);
- підсумковий контроль (проводиться в кінці вивчення курсу у формі заліку).

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
82 – 89	B	Добре	
75 - 81	C		
67 -74	D	Задовільно	
60 - 66	E		
1 – 59	Fx	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

12. Методичне забезпечення

–

13. Список джерел

1. Арановский К. В. Государственное право зарубежных стран. — М.: Форум; Инфра. — М, 2000. — 488 с.
2. Баймуратов М. А. Международное публичное право. — К.: Истина, 2004. — 552 с.
3. Білоус А. О. Політико-правові системи: світ і Україна: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2000. — 198 с.
4. Геополітика: Підручник / А. І. Кудряченко, Ф. М. Рудич, В. О. Храмов. — К.: МАУП, 2004. — 296 с.

5. Гольцов А. Г. Політична географія: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2007. — 256 с.
6. Колосов В. А., Мироненко Н. С. Геополитика и политическая география: Учебник. — М.: Аспект-Пресс, 2001. — 479 с.
7. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посіб. / Ріяка В. О., Семенов В. С., Цвік М. В. та ін. — К.: Юрінком Інтер, 2004. — 544 с.
8. Лісничий В. В. Політичні та адміністративні системи зарубіжних країн. — Харків: Торнадо, 2001. — 352 с.
9. Мадіссон В. В., Шахов В. Л. Сучасна українська геополітика. — К.: Либідь, 2003. — 176 с.
10. Мацко А. С. Міжнародне право: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2003. — 216 с.
11. Нартов Н. А. Геополитика: Учебник. — М.: ЮНИТИ, 1999. — 359 с.
12. Сравнительная политика. Основные политические системы современного мира / Ред. Бакирова В. С., Сазонова Н. И. — Харків: ХНУ, 2005. — 592 с.
13. Тихонравов Ю. В. Геополитика: Учеб. пособие. — М.: Инфра-М, 2000. — 269 с.
14. Трохимчук С. В., Федунь О. В. Політична географія світу: Навч. посіб. — К.: Знання, 2007. — 422 с.
15. Троян С. С. Порівняльні політичні системи сучасності: Навч. посіб. — К.: НМЦВО, 2003. — 266 с.
16. Черкасов А. И. Сравнительное местное управление: теория и практика. — М.: Форум; Инфра-М, 1998. — 160 с.
17. Чиркин В. Е. Государствоведение. — М.: Юристъ, 1999. — 400 с.
18. Экономическая, социальная и политическая география мира. Регионы и страны / Под ред. С. Б. Лаврова, Н. В. Каледина. — М.: Гардарики, 2002. — 928 с.